

БОЯН БИОЛЧЕВ
СОФИЯ АНГЕЛОВА
ДЕЯН ЯНЕВ
МАРТЕН КАЛЕЕВ

КНИГА
ЗА УЧИТЕЛЯ
ПО
ЛИТЕРАТУРА

6. КЛАС

© Боян Асенов Биолчев, София Ангелова Ангелова, Деян Янков Янев, Мартен Петров Калеев, *автори*, 2017

© Владимир Марков Минчев, *корица и графичен дизайн*, 2017

© Издателска къща „Анубис“ ООД, 2017

© Издателство „Булвест 2000“ ООД, 2017

ISBN 978-619-215-070-9

ISBN 978-954-18-1032-3

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Методическа концепция, залегнала в структурата на учебника и в съдържанието на рубриците 4
2. Примерно годишно разпределение..... 15

1. МЕТОДИЧЕСКА КОНЦЕПЦИЯ, ЗАЛЕГНАЛА В СТРУКТУРАТА НА УЧЕБНИКА И В СЪДЪРЖАНИЕТО НА РУБРИКИТЕ

Методическа концепция на учебника по литература за 6. клас на „Анубис“ и „Булвест 2000“ се основава главно върху разбирането, че в центъра на училищното образование трябва да бъде ученикът и именно чрез дейностите, в които той е въввлечен, изцяло на практическа основа трябва да се формират и надграждат неговите компетентности. Знанията са истински трайни и напълно приложими, когато в процеса на учене се цели разбиране. Разбирането е в основата на ефективното образование и обучението по литература не прави изключение.

Нека да припомним шестте аспекта на разбирането: Обяснение, Интерпретация, Приложение, Критичност, Съпричастие, Себепознание. Последователността от дейности в изпълнение на въпросите, задачите и упражненията върху всеки един от литературните текстове от учебното съдържание е подчинена на стремежа да се достигне до всичките шест аспекта на разбирането.

Планирането на урока започва с етапа на определяне на очакваните резултати по отношение на разбирането, до което трябва да достигне ученикът, и компетентностите, които той трябва да овладее. С този етап е обвързано формулирането на главната цел на базата на държавния стандарт за общообразователната подготовка по предмета и въз основа на очакваните резултати по теми от учебната програма. Тази цел трябва да бъде постигната чрез обучението в един блок от няколко учебни часа. Тя определя какво ще знае ученикът и какво ще е способен да прави след приключването на всеки раздел от учебната програма. Обмислят се най-съществените за постигането на целта въпроси, както и дейностите, които трябва да изпълни, за да достигне до различните аспекти на разбиране на учебното съдържание и за да приложи знанията си в практически контекст. Разработването на поредицата от уроци по една тематична единица завършва с определянето на инструментите, чрез които ще се измери степента на постигане на заложените цели. Това основно са резултатите от дейността на ученика в учебните часове и продуктите, които той сам е създал. Стремежът е ученикът да достига до новите знания чрез ангажирането му в изпълнението на дейности, като резултатът от тях е основното доказателство, че в усвояването на знанията и в овладяването на уменията той е достигнал до нуж-

ната степен на разбиране, придобивайки определени компетентности. Именно върху това схващане за начина на организация на училищното образование е построен настоящият учебник.

Функции на рубриките в последователността от дейности

В структурата на учебника на базата на трите теми, определящи тематичната организация на учебното съдържание в учебната програма („Човекът и природата“, „Човекът и изкуството“ и „Човекът и другите“), и на основата на задължителните за изучаване художествени текстове се обособяват няколко блока от уроци. Тематичната организация на учебното съдържание е предпоставка литературните произведения да се изучават не като самостоятелен обект на анализ, а преди всичко като инструмент, спомагащ за формирането на нагласи към общоприетите морални норми и универсалните хуманитарни ценности. Освен това в учебната програма като очаквани резултати са заложили знания, умения и отношения от областите на социокултурните, литературните и комуникативните компетентности на учениците. С разбиране, че целите на обучението по литература в 6. клас трябва да бъдат постигнати изцяло, авторите са се стремили учебникът да създава предпоставки ученето да става чрез разбиране, да е приятно за учениците и те да се чувстват емоционално и интелектуално ангажирани с изучаването на литература в учебните часове.

Всеки цикъл от уроци в учебника започва с уводен текст, който тематично кореспондира с темата на съответния раздел и с темите в задължителния за изучаване литературен текст. Идеите, развити в уводния текст, се илюстрират с подбрано за тази цел от авторите литературно произведение или откъс от литературно произведение. Функцията на уводния текст е да създаде на учениците първоначална нагласа към новата тема, да се постави началото на разбиране на проблемите, които я съпровождат, преди да бъде интерпретирано нейното отразяване в задължителното за изучаване литературно произведение. Въпросите и задачите върху уводния текст и съпровождащите го литературни текстове оформят дейностите в съдържанието на първия урок за нови знания от всеки цикъл уроци. Включването на допълнителни художествени текстове разширява хоризонта на познание на учениците, те имат възможността да съпоставят различните интерпретации на темата и получават възможността да си изградят разбиране за една от основните функции на литературата като изкуство

– художествено пресъздаване на явленията и процесите от живота чрез споделяне на идеи, чувства и отношения, породени и провокирани от значим хуманитарен проблем, разглеждан и от други автори в техните произведения.

Вторият урок за нови знания от всеки цикъл най-често обхваща рубриците „Авторът“, „Произведението“, „Да четем заедно“. В учебната праграма за 6. клас по литература като очакван резултат в областта на социокултурните компетентности е заложено ученикът да умее да „свързва изучавано произведение с името на автора“. Рубриката „Авторът“ в учебника включва лаконично представяне на литературния творец и задача за работа по групи в подрубриката „Изследовател“. Информацията за автора съдържа най-характерното за него, онова, с което той може да бъде разпознат. Специфичното за всяко произведение на изкуството е, че то се възприема като уникално и независимо художествено творение, което неминуемо се обвързва с личността на неговия автор. За по-пълноценното възприемане на художествения текст е важно авторът да стане „по-близък“ на учениците. Разбира се, от учениците в 6. клас не трябва да се очаква да „знаят“ всичко за автора, но би било добре да имат разбиране за него. Като се изхожда от разбирането, че степента на овладяване на знанията се увеличава многократно, когато ученикът е поставен в положението сам да събира и организира нужната информация и да я представя в подходящ вид на други хора, към всеки урок, включващ нови знания за автора, има задача за изготвяне на мултимедийна презентация върху няколко теми по избор. Като се допълват, те обхващат напълно по-важната информация за автора на литературното произведение. Най-подходящо е тази задача да се даде за домашна работа в края на предходния учебен час, като се осигури достатъчно време за изпълнението ѝ. Когато дава указания за изпълнението ѝ, учителят трябва да даде изисквания за обема и съдържанието – текст и илюстрации – на презентациите, които учениците трябва да изготвят. Оптималният обем на мултимедийния продукт е от 8 до 10 слайда. Нужно е да има баланс между текст и илюстрации. Текстът да включва само най-важното по темата, формулирано като именни изречения, без подробности. Да не се копират цели текстове от интернет. Да не се прекалява с използването на ефекти при изписването на текста върху слайдовете. Самото представяне на резултатите от дейността трябва да става с устен разказ на учениците от групата, а мултимедийната презентация само да илюстрира и допълва разказа им. Снимките на слайдовете да

са с добро качество, да кореспондират с текста и да не се повтарят като съдържание. Нужно е също така да се планира използването на съответната техника за презентиране. На учениците трябва да се даде указание коя версия на програмата за изготвяне на мултимедийни презентации да използват. През последните години добра практика е, преди презентациите да бъдат показани на класа, още в процеса на изготвянето им чрез облачните интернет технологии те да се споделят с учителя за негов коментар и евентуални корекции. Удобни за тази цел са инструментите за споделяне и на GMAIL, и на „Майкрософт“. При поставянето на задачата учителят трябва да определи продължителността на презентирането (не повече от 10 мин.) и да даде на учениците критерии за изпълнението ѝ. Това е необходимо, за да се улесни оценяването, а и за да станат учениците по-взискателни при изготвянето на подобни проекти.

Примерни критерии за оценяване на презентациите

А) СЪДЪРЖАТЕЛНИ:

1. Съдържанието на презентацията включва информация само по поставената тема.
2. Продължителността на презентацията е в рамките на определените 10 минути.
3. Подбраната информация е фактологично точна.
4. Информацията е обработена и подредена. Има ясно открити начало и край.
5. Страниците на презентацията съдържат само най-съществената информация по темата. Останалата информация се представя устно.

Б) ТЕХНОЛОГИЧНИ:

1. Текстът и илюстрациите са хармонично съчетани.
2. Използваната техника за въвеждане на текста не затруднява, а подпомага възприемането на съдържанието.
3. Използвани са поне 5 илюстрации по темата с добро качество.
4. Необходимото време на автоматично прелистване е прецизно зададено.
5. Броят и разположението на елементите на всяка страница са балансирани.
6. Текстът е с подходящ размер и шрифт.
7. Налице са хармония и контраст между цветовете на фона и текста, както и другите елементи на презентацията.
8. Изборът на дизайн на слайдовете е подходящ.

В) ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОДУКТА:

1. Информацията от презентацията е обогатена с допълнителни обяснения.

2. Устното изложение и промяната на страниците са хармонично съчетани.

3. Времето за представяне се използва максимално ефективно.

4. При представянето членовете на групата имат равно участие и са разпределили ролите си във времето за презентирание.

5. Изложението пред аудиторията е ясно и убедително.

СИСТЕМА НА ОЦЕНЯВАНЕ:

За съдържание – 10

За технология – 10

За представяне – 10

Урокът за нови знания продължава с рубриката „Произведението“, която включва задължителния за изучаване художествен текст. Към нея спада и подрубриката „Речник“. Обвързана с прочита и първоначалното възприемане на художествения текст е рубриката „Да четем заедно“. Функцията на тази рубрика е да се провери в каква степен учениците са разбрали съдържанието му. Въпросите и задачите имат за цел да подпомогнат първоначалното запознаване със съдържанието на литературното произведение.

Пример за това са въпросите от рубриката „Да четем заедно“ върху „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ на Иван Вазов:

1. По правило в заглавията на литературните творби не се включва пунктуационният знак точка, а много рядко – удивителен и въпросителен знак или многоточие. Заглавието на тази творба съдържа удивителен знак. С каква цел според вас го е поставил авторът?

Първият въпрос насочва към ролята на заглавието. Четенето на художествения текст започва от заглавието, то насочва към темата или към основния проблем, който творбата разглежда. Заглавието задава очакване, допълва и дооформя посланията на литературното произведение. Заглавието на Вазовото стихотворение се състои от възклицателното изречение, с което започва и с което завършва първата строфа. Учениците си припомнят знания за употребата на възклицателните изречения и тълкуват избора на автора да използва именно такова изречение като заглавие на своята творба. Достига се до извода, че в произведението са намерили израз много силни емоции, породени от синовната привързаност на поета към неговата родина.

2. В каква речева форма е изграден текстът?

Вторият въпрос в рубриката концентрира вниманието на учениците върху основната речева форма, в която е създаден художественият текст – обръщанията. Учителят може да зададе допълнителните въпроси какво се постига с избора на тази речева форма, каква представа се създава за отношението на героя към неговото отечество.

3. Какво чувство преобладава в първите три строфи? От какво е продиктувано то?

Третият въпрос изисква да се определи и формулира преобладаващото лирическо чувство. Учителят трябва да подтикне учениците да потърсят най-точните думи и да дадат отговори с цели, правилно построени изречения.

4. С какви по цел на изказване изречения е изразено това чувство? Защо авторът е предпочел този изказ?

Четвъртият въпрос отново активира знанията на учениците за видовете изречения по цел на изказване. В първите три строфи са използвани възклицателни, съобщителни и въпросителни изречения, като преобладават възклицателните и въпросителните изречения. На учениците трябва да се обърне внимание, че засилената употреба на възклицателни и въпросителни изречения спомага да се изразят силата и движението на преобладаващото в текста на първите три строфи чувство.

5. Какво се постига с използването на въпросителните изречения във втората и в третата строфа? Как се наричат въпросите, които съдържат отговора в себе си?

Петият въпрос цели учениците да определят функцията на реторичните въпроси, чрез които към преживяването на героя се приобщават читателите на литературното произведение.

6. Какви синтактични средства са използвани от автора и как те допринасят за засилването на емоцията, която творбата изразява?

При поставянето на шестия въпрос учителят трябва да подскаже на учениците, че в художествения текст освен обръщания, реторични възклицания и реторични въпроси с голяма честота са използвани различни по вид повторения. Повтарят еднакви по строеж словосъчетания, срещат се повторения на стихове в началото и в края на строфите, повтарят се думи в началото на съседни стихове и др. Учениците трябва да достигнат до извода, че чрез особената употреба на синтактичните средства в художествения текст се постига по-убедително предаване на силната емоция.

7. Как се променя чувството в четвъртата и в петата строфа? Определете какво е новото чувство. Докажете твърдението си с примери от текста.

Седмият въпрос отчита промяната в характера на лирическото чувство. Учениците сами трябва да определят как се променя то, да го формулират и да подкрепят отговорите си с примери от художествения текст.

8. Какви отговори според вас се съдържат във въпросите, които са зададени в четвъртата строфа?

Осмият въпрос изисква по-задълбочено вникване в посланията на литературното произведение, по висока степен на съпреживяване от страна на учениците.

9. Кой е героят в поетическата творба?

На деветия въпрос може да се даде кратък и еднозначен отговор, но всъщност не е много лесно да се достигне до правилното решение. В тази лирическа творба говори родолюбецът, но обект на изказа е отечеството, възпята е неговата неподражаема красота, изразено е отношение към необходимостта да се заздрави връзката на българите с тяхната родина.

10. Какъв образ на отечеството е изграден? Реален или идеален? Защо?

Десетият въпрос поставя учениците в дискуссионна ситуация. Те трябва да изберат каква позиция да заемат и накратко да се обосноват.

11. Какво е отношението на говорителя към отечеството?

На единадесетият въпрос трябва да се отговори с няколко изречения, като се състави кратък, но смислово единен текст, който притежава характер на обобщение.

12. Какъв извод можете да направите за отношението на поета към родната природа?

Дванадесетият въпрос насочва към финален извод за отношението на Вазов към родината и родната природа. Учителят може да допълни отговорите на учениците с примери от други произведения на автора.

С това приключва този урок за нови знания. Рубриката „Да четем заедно“ има за цел да се изгради разбиране за съдържанието на изучавания художествен текст на равнището на първоначалното възприятие, без да се навлиза в по-дълбоките пластове на литературния анализ. Добре е след всеки въпрос учителят да обобщава и систематизира отговорите на учениците и те да записват най-важното в тетрадките си.

Следващият урок за нови знания върху изучавания художествен текст включва рубриците „Героите“ и „Събитието“ (за епически произведения) или „Преживяването“ (за лирически произведения).

Рубриката „Героите“ съдържа въпроси и/или задачи, спомагащи за по-доброто разбиране на героя в литературното произведение, на мотивацията на неговите действия, преживявания и настроения, постепенно да се състави неговата характеристика. Въпросите в тази рубрика насочват към критичност и съпричастие от страна на учениците. Да припомним два от очакваните резултати в учебната програма: „Различава и тълкува в изучавани повествователни литературни текстове действията и развитието на героите в сюжета“; „Различава и тълкува в изучавани поетически литературни текстове преживявания, настроения, състояния на героя“. Известна трудност представлява невъзможността да се използват литературоведските понятия *лирически герой* и *лирически говорител*. Това създава опасност да се премине границата на научната прецизност в изложението на учителя и в отговорите на учениците. Опасенията са напълно основателни, като се има предвид, че в лирическите произведения „Отечество любезно, как хубаво си ти!“, „Художник“ и „Братчетата на Гаврош“ образите на лирическия герой и на лирическия говорител не съвпадат.

Нека разгледаме съдържанието на една такава рубрика от урока върху разказа „Серафим“ на Йордан Йовков:

1. С какви думи Еньо посреща Серафим? Откривате ли острота и грубост в шегите му? Как реагира Серафим? Дайте примери, които илюстрират вашите отговори.

Учениците трябва да прочетат отново съответните моменти от художествения текст и да тълкуват мотивацията в действията и репликите на героите. Нужно е да се изисква отговорите да са съставени от правилно построени, езиково и смислово свързани изречения.

2. Серафим е беден човек, но не показва недоволство от живота си. Посочете цитати от художествения текст, които доказват това твърдение. Направете извод за душевността на героя.

Въпросът съдържа твърдение, което учениците трябва да подкрепят с подходящи примери от текста. Освен това те трябва да направят извод, като изразят лично мнение. Добре е той да е изграден по модела: „Дадените примери от художествения текст насочват към извода, че ...“.

3. Как реагира Еньо на молбата на Павлина? Направете извод за неговата душевност.

Този въпрос насочва към съпоставка на двама-

та литературни герои. Учителят трябва да предотврати крайните оценки за душевността на Еньо, още повече че неговият образ не е изграден като напълно противоположен на образа на Серафим, т.е. Еньо не е образ на антагонист.

4. Защо Серафим решава да помогне на Павлина? Очаква ли Серафим тя да му върне парите, дадени назаем? Коментирайте думите му:

А пък моите пари ще ги върне. На нас, помежду ни, условието знаеш ли как е? – Когато господ на нея – и тя на мене. Аз не бързам.

Този въпрос води към изразяването на оценка под формата на лично мнение. Важно е учителят да изисква учениците да се обосновават и да се изказват, като съставят кратки текстове.

5. На какво се дължи недоумението на Еньо, че Серафим е дал всичките си пари на човек, когото не познава, вместо да си купи палтото, от което се нуждае?

Преди да отговорят на този въпрос, учениците трябва да си припомнят диалога на двамата герои от развързката на сюжета. Учителят да насочи учениците към съпоставка между описаната в произведението ситуация и съвременната действителност. Те трябва да обвържат действията на двамата герои със собствения житейски опит.

6. Какво душевно качество на Серафим откривате в думите му в края на разказа:

– Хубаво си е то, мойто палто – продължи той с някаква особена радост в гласа си. – Аз като го позакъря пак, ще прекарам с него и таз зима. Пък ако ми е писано, с него може и пред бога. То там, на онзи свят, туй палто може да ми помогне. Може пък там да ми дадат ново палто, златно, тъй да се каже, скъпоценно...

Никак не е лесно да се достигне до отговор на този въпрос. Учителят трябва да остави време на учениците да помислят върху въпроса, дори да им позволи да го обсъдят със свои съученици. Важно е отговорите им да съдържат ясно изразено и точно поставено становище. Накрая да се потърси връзка между образа на Серафимовото палто и душевността на героя.

7. Посочете онези моменти от съдържанието на художествения текст, в които се открива ролята на повествователя за изграждането на образа на Серафим.

Последният въпрос от рубриката насочва към друг тип компетентност. Учениците трябва да си припомнят какво знаят за образа на повествователя в литературното произведение и за ролите, които той има. След това да им се остави достатъчно

време, за да открият в художествения текст онези моменти, в които личи ролята на повествователя от разказа „Серафим“ за изграждането на образа на героя – портретно описание, биографични факти, елементи на пряка характеристика.

Рубриката „Събитието“ проследява развитието на действието в епическо произведение, като чрез въпросите и задачите се открояват и функциите на основните композиционни елементи на художествения текст. В част от уроците рубриката „Събитието“ включва задача за самостоятелна работа – създаване на план на сюжета на литературната творба. Целта е учениците да овладеят уменията да разграничават началото и края на епизодите и да определят темата на всеки епизод. Този тип задачи се срещат и в уроците за развиване на комуникативните компетентности с оглед създаване на определени навици на учениците. Пример за работа с тази рубрика ще вземем от урока върху романа на Марк Твен „Принцът и просякът“:

1. Направете план на трета глава от романа „Принцът и просякът“. Работете самостоятелно. Например:

- 1) **Безцелното бродене на Том из града.**
- 2) **Пред Уестминстърския дворец.**
- 3) ...

В процеса на работа учителят следи изпълнението на задачата, дава съвети и нанася корекции. След края на дейността той изпитва двама-трима ученици, които прочитат на глас своите планове. След всеки отговор учителят, ако е нужно, гласно коригира прочетената план – променя формулировки, добавя нови точки или премахва точки от плана. Останалите ученици трябва да следят забележките на учителя и също да направят, ако има нужда, корекции в своите планове.

2. Определете следните моменти от сюжета:

- **случва се нещо, което става причина за начина, по който се развива действието;**
- **напрежението в действието е най-силно;**
- **налице е резултатът от действието.**

Задачата се изпълнява устно, без да се изисква използването на литературоведска терминология. Важно е учениците да си изградят разбиране за функцията на отделните елементи на сюжета.

Идва ред на уроците за упражнение в цикъла от уроци върху изучавания художествен текст. В първия са включени рубриците „Идеите“, „Ценностите“ и „Магията на словото“. Изборът на авторите да включат в учебника рубриката „Идеите“ изхожда от заложените в учебната програма очаквани резултати от областта на социокултурните компетентности („Свързва примери за проблеми

и конфликти от изучавани литературни текстове с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка“ и „Определя начини, по които (откъс от) изучаван художествен текст утвърждава своите идеи и ценности и/или отрича други, и се обосновава чрез примери от художествения изказ“.) и от убеждението, че въздействието на литературата върху възприемателя се осъществява не само чрез естетическата наслада, която му доставя, но и като му помага да си формира свои идеи и своя позиция за Доброто и Злото, Възвишеното и Низкото, Прекрасното и Безобразното в живота и в изкуството. Чрез въпросите в тази рубрика в учебния час се провежда беседа или дискусия, в която се изказват мнения, понякога противоположни, и се достига до идея (или идеи), извлечена от прочита на литературното произведение. Цели се разбиране чрез съпричастие. Пример е рубриката „Идеите“ от урока върху стихотворението на Христо Смирненски „Братчетата на Гаврош“:

1. Каква е съдбата на бедните деца в големия град?

Този въпрос насочва към лично мнение, което се основава не само върху пресъздадената в литературния текст житейска ситуация, но и върху собствения житейски опит на учениците. Учителят трябва да насочи учениците към такъв тип извод, като въведе въпроса с кратко изложение или, по-добре, им зададе помощни въпроси.

2. Чия е отговорността за ограбеното им детство според стихотворението „Братчетата на Гаврош“?

Отново въпрос, изискващ изразяването на становище и заемането на житейска позиция. Необходимо е учителят да даде възможност да се изкажат различни мнения, дори и да се стигне до възникването на дискусия.

3. Какъв образ на обществото, в което живеят гаврошовците, е представен чрез града?

Трябва да се даде време на учениците да помислят и да обсъдят помежду си възможните отговори. Учителят трябва да насочи учениците към алегоричната същност на образа на града и да изисква отговорите им да бъдат формулирани като цялостно становище, съставено с необходимата прецизност. Ако се затрудняват, може да им помогне, като им даде примерно начало на становището.

След приключване на дейностите по тази рубрика учителят може да постави на учениците задача да запишат отговорите си в тетрадките под съответната точка от плана, като даде критерии за изпълнението, съобразени с възрастовото и интелектуалното равнище на шестокласниците. Напри-

мер текстът, който трябва да съставят, да се състои от 3 до 8 изречения, езиково и смислово свързани.

Рубриката „Ценностите“ е продължение на дейността, чието начало се поставя с рубриката „Идеите“. Целта е учениците сами да открият онези ценности, които литературното произведение утвърждава или които то поставя на изпитание. По своя характер те са национални или универсални и стремежът е учениците да си изградят разбиране за тяхната значимост и евентуално да се приобщат към тях. Така дейностите от тази рубрика в учебника насочват учениците към себепознание. Пример ще бъде рубриката „Ценностите“ от урока върху стихотворението „Братчетата на Гаврош“:

1. Кои са истинските ценности според стихотворението „Братчетата на Гаврош“ – разкошът, витрините блескави с жадуваните неща в тях или възможността всички деца да имат нормално детство?

Въпросът изисква учениците да застанат на страната на поета, който поставя на изпитание способността на обществото да бъде съпричастно, осъжда бедността и отрича големите социални контрасти. Учителят трябва да продължи дейността с въпроса защо учениците мислят по този начин, да ги подтикне да разсъждават.

2. А според вас днес кои са истинските човешки ценности?

Въпросът насочва към себепознание, към заемането на ясна ценностна позиция. Учениците не само трябва да изброят онези ценности, които считат за истински, но е нужно да продължат отговорите си с открояването на „другите“ ценности, които също са значими за съвременното общество, но се считат за морално неприемливи, и да определят ясно своята позиция към състоянието на ценностите в своето съвремие.

3. Кои от тези ценности споделяте и защитавате в ежедневието си?

Учениците трябва да отговорят не само на въпроса „Кои ценности споделят“, но и на въпроса „Как защитават своите ценности“.

Рубриката „Магията на словото“ също представя част от този урок за упражнение. Въпросите и задачите, които тя включва, в най-голяма степен изискват работа с художествения текст и концентрират вниманието на учениците върху употребите на езика с цел да се открият особеностите на литературния език чрез ефекта от въздействието на различните преносни употреби на думите и използваните реторични форми и стилистични фигури. Да припомним два от очакваните резултати от обучението в класа. „Различава в художествен

текст словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на фразата и/или текста.“ „Различава в художествен текст отклонения от обичайния за българската реч словоред и обяснява значението им за изграждането на смисъла на фразата и/или на текста.“ Разбира се, параметрите на тези два показателя за развитие на литературните компетентности в 6. клас поставят доста ограничения предимно откъм използването на терминология. Целта е учениците да се научат да откриват в текста особените употреби на езика и да започнат да разбират ефекта, който се постига. Пример ще бъдат въпросите и задачите от рубриката към урока за упражнение върху разказа на Елин Пелин „Косачи“:

1. Прочетете отново първите два абзаца на разказа.

- **Какво се описва в тях?**
- **Открийте онези думи и изрази от първия абзац, които помагат „да видите“, „да чуete“ и „да усетите“ лятната нощ над тракийското поле.**
- **Какви усещания будят епитетите *чудна, прохладна и свежа* за лятната нощ?**
- **Как се чувстват героите според вас в такава лятна нощ след жегата и усиления труд през летния ден?**

Първият въпрос от тази задача поставя изискването учениците да предадат със свои думи пейзажа, който е изграден в литературното произведение. Вторият въпрос насочва към работа с текста. Учениците трябва да открият и да прочетат само онези думи и словосъчетания, които служат за предаването на определено впечатление. Учителят трябва да подтикне учениците да отговорят и на въпроса по какъв начин тези думи и изрази въздействат върху възприятията на читателите. Третият въпрос набляга на ролята на епитетите и ефекта от употребата им. Четвъртият въпрос отвежда към разбиране чрез съпреживяване. Дейността трябва да завърши с обобщение от учителя, който систематизира изказаното в отговорите на учениците.

2. Прочетете изреченията:

Мир и ведрина повея от дълбокото звездно небе.

Влага и хладина лъхаше из тайнствените ѝ недра.

Какви са настроенятия и усещанията, които будят у вас описанието на небето и на реката? По какво се различават?

Втората задача е с по-висока сложност от първата. Учениците трябва да опишат своите чувства, породени от въздействието на фрагментите, извадени от контекста, да разсъждават, като направят съпоставка. В конкретния случай не е нужно да се стига до извод, даващ отговор на въпроса защо двата цитата поражда различни усещания.

3. Каква е връзката между настроенятия и впечатленията, внушени от описанието на природната картина, с преживяванията и чувствата на героите? Дайте примери от текста.

Въпросът е поставен с цел да се изгради разсъждение, в което да се отчетат както въздействието на пейзажа, така и ролята му за смисловото изграждане на текста. Важно е твърденията на учениците да бъдат подкрепени с точно избрани примери от текста, които „подказват“ за преживяванията и чувствата на героите.

4. Открийте и запишете в тетрадките си олицетворенията, които разкриват връзката между природния свят и човека.

Терминът е вече изучаван в предишните класове от етапа на образование. Учениците трябва да си припомнят съдържанието на литературното понятие и да открият олицетворенията в текста. Дейността трябва да приключи с извод на учителя за ролята на олицетворенията в художествения текст.

Рубриците „Имам мнение“ и „Искам да знам“ са за паралелки с по-силни ученици. Първата от двете рубрики е предназначена за работа в клас, но може да се използва и като задача за домашна работа, зависи от темпото, с което учениците работят в учебните часове. Тази рубрика включва упражнение за самостоятелна работа с по-сложна за изпълнение познавателна задача. Пример е задачата от рубриката „Имам мнение“ в урока върху трета глава от романа „Принцът и просякът“ на Марк Твен:

Какви недостатъци на общественото устройство и на обществените взаимоотношения в Англия през XVI век са изтъкнати в романа „Принцът и просякът“? Откриват ли се и днес тези недостатъци? С какво се е подобрил животът ни и какво бихте променили, ако имахте тази възможност?

Упражнението може да се изпълни и чрез работа по групи – най-много по четирима в група, стига да има достатъчно време за това в учебния час. На учениците трябва да се даде време да подготвят своето становище. Допълнително указание може да бъде да направят кратък план на устното си изложение. Критерии за изпълнението са яснота и изчерпателност на изложението, както и прецизен

подбор на думите. Учениците с най-сполучливи отговори могат да бъдат поощрени с оценка.

Рубриката „Искам да знам“ е за любознателните ученици, които искат да научат повече или имат желание да прочетат цялото произведение, ако изучаваният художествен текст представлява откъс от по-обемна литературна творба. Понякога рубриката включва запознаване с други произведения на автора и/или с произведения от други изкуства. По този начин се осъществява не само междупредметната връзка, но и учениците получават възможността да разширят кръгозора на своите познания. Пример са задачите от рубриката „Искам да знам“ в урока върху стихотворението „Братчетата на Гаврош“ на Христо Смирненски:

1. Потърсете в интернет илюстрациите на художника Александър Жендов към произведението „Зимни вечери“ от Христо Смирненски. Открийте коя от илюстрациите съответства на следния откъс от цикъла:

*А спрели за миг до фенеря,
чувалчета снели от гръб,
стоят две деца и треперят
и дреме в очите им скръб.*

*И сякаш потрошена слюда,
снежинки край тях се въртят;
и в някаква смътна почуда
децата с очи ги ловят.*

Задачата е подходяща за домашна работа, тъй като много често учебните зали, в които учат българските ученици, не разполагат с нужното техническо оборудване. Учениците трябва да потърсят и да намерят сами информация в най-разпространения източник – интернет, и да изберат онова, което им е нужно за изпълнението на задачата. Ако тя е поставена за домашна работа, условието е съответната картина да бъде отпечатана в цветен формат за следващия час.

2. По какво си приличат образите на децата от „Зимни вечери“ и „Братчетата на Гаврош“ според поета Христо Смирненски и художника Александър Жендов, изобразени със средствата на две различни изкуства?

Втората задача е продължение на дейността – откритата в интернет картина трябва да бъде придружена с текст, който да бъде представен в часа под формата на свободно устно изложение. Една от преследваните цели е учениците да си изградят разбиране за средствата, с които боравят различните изкуства, за изобразяването на едни и същи

или близки по значение образи и реалности. Постига се и междупредметна връзка.

Рубриката „Творчески кът“ е най-интересната и може би една от най-важните в учебника, което личи и от нейното заглавие. Задачите, които тя включва, могат да бъдат поставени за екипна работа в часа или за домашна извън учебните часове в зависимост от равнището на познавателни способности на учениците в паралелките, от темпото на работа в часовете, от предпочитания стил на работа на учителя и от учебно-техническото осигуряване на училището. Дейностите, предвидени в тази рубрика, в най-голяма степен са обвързани с нуждата от интер- и мултидисциплинарност в учебния процес. Уменията на учениците за работа в екип се изграждат постепенно. Нужни са желание преди всичко от страна на учителя, способност да организира и ръководи такъв тип дейности и най-вече убеденост, че участието в подобни активности в много по-голяма степен допринася за развиването на ключовите компетентности на учениците не само в практически аспект. Чрез задачите в тази рубрика авторите са предвидили прилагането на интерактивни методи на обучение и проектобазиран подход. От голямо значение е, че резултатите от дейността на учениците в изпълнението на тези задачи, представляват най-доброто доказателство за достигнатото равнище на разбиране на учебното съдържание, както и за знанията и уменията, които те са придобили в процеса на своето обучение, и то не само по този учебен предмет. Акцент в рубриката е обвързването на литературните и социокултурните компетентности с дигиталната компетентност, с уменията за учене, със социалните и гражданските компетентности, с културната компетентност и уменията за изразяване чрез творчество – все ключови компетентности, които се очаква да бъдат изградени и развити в процеса на училищното образование.

Пример ще бъде задачата от рубриката „Творчески кът“ към уроците върху романа „Моето семейство и други животни“ на Джералд Даръл:

Обединете се в групи. Задачата ви е да изработите проект на зоологическа градина. Нека всяка група да избере различно животно и да проектира мястото, където то трябва да се отглежда, така че условията да са възможно най-подходящи за него. За да изпълните задачата успешно, трябва да изследвате:

- местообитанието на животното
- подходящите за него климатични условия
- минималния размер на територията, която трябва да му се осигури, навичките на животното

- храната на животното
- мерките за безопасност, които трябва да се предвидят.

С материали по свой избор направете макет на своя проект и го представете пред класа.

Учителят може да използва различни техники за разделянето на учениците по групи – на случаен принцип или дирижиран избор. В конкретния случай броят на участниците в екипа не трябва да бъде по-малък от четирима и по-голям от шестима участници. Разпределят се ролите им – трябва да има говорител, ръководител, различни изпълнители и един оценяващ. Ролите могат да си разпределят сами, но може да ги определи и учителят, който познава добре характера и качествата на своите ученици. Важно е всеки път при организацията на работата в екип различни ученици да влизат в ролята на говорител на екипа. След като се определят ролите учителят разяснява в какво се състоят задълженията на всяка роля. Този етап на организацията ще се съкрати значително като продължителност, когато учениците вече са придобили навиците за работа в екип. Преди началото на самостоятелната работа учителят трябва да даде подробни разяснения къде учениците могат да открият нужната им информация, какви технически и/или технологични средства могат да използват, с какви материали могат да работят. Необходимо е да се зададе времето за изпълнение и да се представи примерна последователност на етапите на работа. Учениците трябва да са наясно как трябва да представят продукта или продуктите от своята дейност. Накрая се дават критериите, по които ще бъдат оценявани. Добре е, учителят да подготви „награди“ за най-добре представилите се – лакомства или грамота.

Тъй като за изпълнението на задачата са нужни знания и умения и по други учебни предмети, преди поставянето ѝ учителят следва да съгласува знанията и уменията, които ще се проверят чрез тази задача, с учители на паралелката, преподаващи по математика, география и икономика, човекът и природата, технологии и предприемачество, изобразително изкуство. Те са нужни за успешното изпълнение на проекта, тъй като трябва да включат елементи от съдържанието му в своите часове и да консултират учениците. Времето, в което учениците трябва да се справят, не може да бъде по-малко от две седмици. Самото изработване на макета не коства много време, но той трябва да отговаря на условията, които са поставени, а за това е нужно време. Трябва да се намери и прочете немалка информация, да се направят съответните

изчисления, да се проектират съоръженията в мястото, където ще бъдат разположени съответните животни.

Представянето на проекта трябва да стане пред публика. След изслушването на информацията от говорителя на групата за особеностите на изготвения продукт учителят може да зададе въпроси към всеки един от екипа за това в какво се изразява неговото участие, как се е чувствал по време на дейността, какви знания е приложил в работата си, какви трудности е срещнал, как е работил с останалите в екипа.

Включването на знания и умения по различни учебни предмети в създаването на един проект осигурява интегративен подход в обучението, както и овладяването на компетентностите изцяло в практически контекст. Освен това учениците придобиват уменията и навиците да работят в екип, което е от изключителна важност за тяхното личностно развитие.

В учебната програма по български език и литература за 6. клас (компонент литература) новите понятия са сведени до минимум. Това са повествовател, пейзаж, характеристика на герой, мотив и сбиг преразказ. В учебника са включени уроци за усвояването на тези понятия, като авторите са систематизирали научната информация само до най-същественото. Предполага се, че при нужда учителят ще допълни и разшири предимно с примери тази информация. Всеки такъв урок завършва с въпроси и задачи, за да се провери доколко учениците са разбрали същността на новото понятие и доколко са способни да приложат новите знания на практика.

Уроците в учебника за развиване на комуникативните компетентности са в определения от учебната програма брой – 17. Те включват и новите знания, и упражнението. В тези уроци учениците овладяват компетентности за създаване на устни и писмени текстове в следните жанрове: характеристика на герой, описание на пейзаж в художествен текст и сбиг преразказ. Новост като отделен жанр, върху който трябва да се работи в учебните часове за развиване на комуникативните компетентности, е описанието на пейзаж в художествен текст. Не е известно в съществуващата учебна практика да има утвърдени изисквания за създаването на такъв ученически текст, нито пък критерии за оценяването му. Работата на учителя се затруднява още повече от факта, че от включените в учебната програма художествени текстове само един е напълно подходящ за изпълнението на задачата да се създаде описание на пейзаж в художествен текст – раз-

казът на Елин Пелин „Косачи“. Именно върху този текст, едновременно с въвеждането на понятието пейзаж, е разработен урокът за описание на пейзаж. Той включва кратко представяне на същността на задачата и готов алгоритъм за работа. Целта е умението да се овладее изцяло на практическа основа. Под ръководството на учителя и следвайки указанията от учебника, учениците стъпка по стъпка трябва да създадат първоначално устно, а после самостоятелно – за домашна или в учебния час – писмено описание на пейзажа от Елин-Пелиновия разказ. По-ниското равнище на езиковата култура на учениците, както и липсата на опит в създаването на подобен текст, който по стойност се доближава до художествения, създават предпоставка за лесен неуспех в трудното начинание. За да не се стигне до буквално възпроизвеждане на оригинала или до тотално принижаване на неговата художественост, са нужни много усилия от страна на учителя. Необходимо е той непрестанно да подкрепя учениците, да коригира изказа им, да ги подтиква да вложат в текстовете си известна доза естетически усет и да ги поощрява и да проявява търпение. Поради липсата на критерии за оценка като показател могат да послужат очакваните резултати от учебната програма:

„Създава в устна и в писмена форма описание на пейзаж в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото обсъждане с художественото описание.

Спазва книжовните езикови правила“.

Вторият жанр от учебната програма в уроците за развиване на комуникативните компетентности на учениците е характеристика на герой. Като нови знания жанрът е въведен в уроците върху главата от „Под игото“ на Иван Вазов „Радини вълнения“. Освен теоретичната информация за характеристиката на литературен герой и за различните похвати за характеризиране на героя урокът включва и задача за устно изпълнение, чрез която се проверява до каква степен са възприети и разбрани новите знания и дали могат да бъдат приложени на практика. Задачи за създаване на характеристика на литературен герой са включени и в следващите части на учебника. Например към разказа на Йордан Йовков „Серафим“ има урок за създаване на писмена характеристика на литературен герой с подробен алгоритъм на работа, така че учениците стъпка по стъпка да създадат своя текст. Ролята на учителя тук е да им даде насоки за прилагането на алгоритъма, да ги запознае с критериите за

оценяване и да ги подпомага при изпълнението на задачата. Критериите за оценяване могат да бъдат разработени въз основа на очакваните резултати от учебната програма:

„Създава в устна и в писмена форма характеристика на герой с цел да: обясни на събеседник мотивацията на героя за неговите действия и/или неговата сюжетна роля; изрази естетическата си представа за героя.

Спазва книжовните езикови правила.“

Сбитият преразказ е третият жанр от текстовете, които шестокласниците трябва да създават. Жанрът е утвърден в учебната практика. Има ясни изисквания за създаването му и институционално определени критерии за неговото оценяване. Въпреки това в учебника е включена подробна научно-теоретична информация за сбития преразказ. В един от уроците са дадени критерии за оценяването му, а почти във всеки урок за развиване на комуникативните компетентности чрез създаване на сбит преразказ има дадени и конкретни насоки за работа. Ролята на учителя тук се изразява в това, че е необходимо в първите уроци, свързани със създаването на сбития преразказ, той да научи учениците как да отделят съществената информация от несъществената, как да си направят план за преразказа, как да предават в преразказите си извънсюжетните елементи, как да преразказват пряката реч, особено ако е в диалог. Важно е да им даде примери за всеки един от тези компоненти, да упражни отделните умения в учебните часове, за да е сигурен, че неговите ученици са достатъчно подготвени сами да се справят със създаването на сбит преразказ. Задължително е също така при поставянето на задачата за самостоятелна работа учителят предварително да насочи вниманието на учениците върху по-трудните за преразказване части на текста и да им подсказва как би следвало да подхождат към тях. Създаването на писмен сбит преразказ не завършва с проверката и оценяването на текстовете. Добре е дори в началото оценката на преразказите да е само качествена, чрез рецензия. Работата за развиване на комуникативните компетентности на учениците продължава в учебните часове за поправка и редактиране на готовите преразкази. В тези часове могат да се прилагат различни подходи, но ще споменем само два от тях – стимулиране на умението за самооценяване и на умението за оценяване на чужд текст. Първият подход се прилага на основата на добре написаната рецензия, доброто познаване на критериите за оценяване и на изискванията за създаване на текста. Преди началото на поправката на

преразказите чрез беседа учителят може да провери доколко учениците познават критериите за оценяване и доколко са способни да открият положителните страни и недостатъците на своите текстове. Вторият подход се прилага, при условие че учителят разполага с примерни преразкази, които не са на ученици от паралелката и не са подписани с името на ученика. Добре е учителят да има в наличност преразкази с различно качество. Те се размножават в определения брой и се раздават на учениците, които трябва да ги оценят и да аргументират оценката, която са поставили. Така може да се формират уменията за критично оценяване и самооценяване, които учебната програма залага като очакван резултат от обучението в класа.

Уважаеми колеги,

Надяваме се учебникът по литература за 6. клас на издателска къща „Анубис“ и издателство „Булвест 2000“ да ви помогне да си свършите добре работата и вашите ученици да постигнат успехите, към които се стремят.

2. ПРИМЕРНО ГОДИШНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ

ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
(КОМПОНЕНТ „ЛИТЕРАТУРА“) ЗА 6. КЛАС
ЗАДЪЛЖИТЕЛНА ПОДГОТОВКА
УЧЕБНА ГОДИНА

Уроци за нови знания	37 уч. часа
Уроци за упражнения	32 уч. часа
Уроци за преговор	6 уч. часа
Уроци за обобщение	4 уч. часа
Уроци за контролни и класни работи	6 уч. часа

ОБЩ БРОЙ уроци по литература – 85 учебни часа

Забележка: 17-те часа за развитие на комуникативните компетентности са съответно 2 за нови знания и 15 за упражнения

ПЪРВИ УЧЕБЕН СРОК

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1.	1.	Начален преговор	Преговор	Разпознаване по откъс от изучавано в 5. клас произведение на неговия автор и заглавието на самото произведение. Свързване на имена на герои от изучавано произведение с името на неговия автор и със заглавието на произведението. Свързване на изучавано произведение с името на автора, с жанра, с имена на герои от произведението, със сюжета и мотивите му. Разпознаване на приказните опозиционни двойки. Съпоставяне, разсъждаване, обобщаване и изразяване на лично мнение.
2.	1.	Български език		
3.	1.	Митология, фолклор, литература	Преговор	Познаване същността на понятията мит, фолклор и литература. Разпознаване и съпоставяне в зависимост от жанровите им характеристики на мита, вълшебната приказка, легендата и народната песен. Познаване на основни персонажи на изучаваните в 5. клас митове и основни за изучаваните фолклорни произведения герои и конфликти. Познаване и обясняване на значението на понятието <i>сюжет</i> .
4.	1.	Български език		
5.	1.	Български език		
6.	2.	Контролна работа по български език и литература – входно равнище	Контролна работа	Проверка на степента на усвояване на знанията и уменията от учебното съдържание за 5. клас.
7.	2.	Български език		
8.	2.	Човекът и природата	Нови знания	Достигане до разбиране за значението на връзката между човека и природата. Изразяване на позиция върху конфликтите, които възникват при нарушаването на тази връзка.
9.	2.	Български език		
10.	2.	„Хубава си, моя горо“ – Любен Каравелов Авторът, произведението	Нови знания	Свързване на изучаваното произведение с името на неговия автор. Разбиране на съдържанието на литературната творба – език, образи и чувства.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	<p>Преговорът протича под формата на беседа върху изпълнявани от учениците задачи.</p> <p>Дейности: Учениците дават устно отговори на въпросите в задачите и изразяват мнения върху възникналите по време на беседата проблеми.</p>	<p>Оценяването се осъществява чрез проверка на резултатите от изпълнението на задачите.</p>	
	<p>Урокът в началото протича под формата на беседа, а после – упражнение за работа с откъси от изучавани произведения, принадлежащи към различни жанрове на словестността.</p> <p>Учениците дават устно отговори на зададените от учителя въпроси и изразяват мнения върху разискваните в беседата проблеми.</p> <p>Дейности: Изпълняват самостоятелно или по двойки упражнения върху откъси от изучаваните произведения. Преговорените знания се систематизират в табличен вид или в план на урока, който се записва в тетрадките.</p>	<p>Оценяването се осъществява под формата на индивидуално изпитване или чрез проверка на резултатите от изпълнението на упражненията.</p>	
	<p>Тестови задачи по литература от затворен тип с избираеми отговори и задачи с отворен отговор, включени в общия тест за входното равнище.</p> <p>Дейности: Учениците изпълняват задачите в рамките на определеното време.</p>	<p>Тестово изпитване.</p>	
	<p>Урокът протича под формата на беседа върху хуманитарен проблем, открит в текстовете, публикувани в учебника.</p> <p>Дейности: Учениците четат текстовете от учебника, работят самостоятелно и/или по групи върху задачите след текстовете и след това под ръководството на учителя изразяват мнения и мисли, провокирани от извършената работа.</p>	<p>Оценяването се осъществява под формата на коментар на резултатите от дейността на учениците и изпълнените от тях задачи.</p>	
	<p>Представяне на автора и беседа върху задачите от учебника.</p> <p>Дейности: Учениците дават устни отговори на задачите от учебника, коментират, изказват мнения, формулират своя позиция.</p>	<p>Оценяването се осъществява под формата на коментар на резултатите от дейността на учениците и изпълнените от тях задачи.</p>	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11.	3.	„Хубава си, моя горо“ – Любен Каравелов Героят и преживяването	Нови знания	Различават се и се тълкуват преживяванията, настроенята и състоянията на героя.
12.	3.	Български език		
13.	3.	„Хубава си, моя горо“ на Любен Каравелов Идеите, ценностите, магията на словото	Упражнение	Достига се до идея за връзката на човека с родната природа, определя се ценността, която утвърждава литературното произведение, откриват се словосъчетания от думи с преносно значение и се обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста.
14.	3.	Български език		
15.	3.	Български език		
16.	4.	Творческа задача върху текста на произведението „Хубава си, моя горо“ на Л. Каравелов	Упражнение	Достигане до разбиране за въздействието на различни видове изкуство – музика, литература, фотография.
17.	4.	Български език		
18.	4.	Обичта към родината	Нови знания	Достигане до разбиране на темата, изразяване на мнение за силната привързаност на човека към неговата родина. Изразяване на позиция върху проблемите, които възникват при нарушаването на свещената връзка <i>човек – родина</i> .
19.	4.	Български език		
20.	4.	„Отечество любезно, как хубаво си ти!“ – Иван Вазов Авторът, произведението	Нови знания	Опознаване на автора на изучаваното произведение. Разбиране на съдържанието на художествения текст – език, образи и чувства.
21.	5.	„Отечество любезно, как хубаво си ти!“ на Иван Вазов Героят и преживяването	Нови знания	Изграждане на мнение за образите на говорещия и на героя в художествения текст. Описание на чувствата на героя и изразяване на позиция за причините на възникването им.
22.	5.	Български език		

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	<p>Беседа върху задачите от учебника.</p> <p>Дейности: Учениците описват устно героя в лирическата творба, изразяват мнения за настроението му и за причините за неговото състояние. Четат откъси от литературното произведение и определят чувството, което преобладава в тях. Свързват преживяванията на героя със своя житейски опит.</p>	<p>Оценяването се осъществява под формата на коментар на резултатите от дейността на учениците.</p>	
	<p>Самостоятелна работа върху задачи от учебника и беседа върху резултатите от изпълнението им.</p> <p>Дейности: Учениците дават устни отговори и/или изпълняват самостоятелно задачи от учебника. Под ръководството на учителя коментират, тълкуват, изразяват мнения.</p>	<p>Индивидуално изпитване. Оценяването се осъществява под формата на коментар на резултатите от дейността на учениците и изпълнените от тях задачи.</p>	
	<p>Самостоятелна работа върху творчески задачи. Необходима е предварителна подготовка за часа чрез осигуряването на необходимата техника и материали.</p> <p>Дейности: Учениците предават впечатленията си от въздействието на творбата в продукта, който създават.</p>	<p>Индивидуално изпитване. Оценява се самостоятелната работа на учениците, които презентират създадения от тях продукт.</p>	
	<p>Беседа върху текстове по темата, работа върху задачи по темата.</p> <p>Дейности: Самостоятелно и/или по групи учениците изпълняват упражнения върху художествен текст, отразяващ темата, устно и писмено изпълняват задачи по темата, коментират, описват, изразяват мнение.</p>	<p>Оценяването се осъществява под формата на коментар на резултатите от дейността на учениците и изпълнените от тях задачи.</p>	
	<p>Беседа върху устно изпълнени задачи върху текста на произведението.</p> <p>Дейности: Учениците дават устни отговори на задачите, коментират, съпоставят своите мнения, описват образи, чувства и настроения.</p>	<p>Оценяването се осъществява под формата на коментар на изпълнените от учениците задачи и коректността и пълнотата на техните отговори.</p>	
	<p>Беседа върху съществени елементи от съдържанието на художествения текст.</p> <p>Дейности: Учениците отговарят устно на въпросите върху художествения текст, като описват образите, които авторът е изградил, и чувствата, които текстът предава.</p>	<p>Оценяването се осъществява под формата на коментар на изпълнените от учениците задачи и коректността и пълнотата на техните отговори.</p>	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23.	5.	„Отечество любезно, как хубаво си ти!“ – Иван Вазов Определяне на идеите, ценностите и анализ на ефекта от въздействието на художественото слово в творбата	Упражнение	Откритите в художествения текст идеи и ценности са обвързани с житейския опит на учениците. Обясняване значението на преносната употреба на думите и на отклоненията от обичайния за българската реч словоред за изграждането на смисъла на фразата и текста.
24.	5.	Български език		
25.	5.	Български език		
26.	6.	От любов към животните	Нови знания	Задълбочено вникване в темата, изразяване на мнение за любовта на човека към животните. Изразяване на позиция върху проблемите, които възникват от сложността на взаимоотношенията между хората и животните.
27.	6.	Български език		
28.	6.	„Моето семейство и други животни“ – Джералд Даръл Авторът	Нови знания	Опознаване на автора и достигане до разбиране за личността на един човек, посветил живота си на опазването на животните.
29.	6.	Български език		
30.	6.	„Моето семейство и други животни“ – Джералд Даръл Произведението – въведение и четвърта глава	Нови знания	Изградена е представа за съдържанието на литературното произведение – теми, сюжет, време и пространство, герои, конфликти.
31.	7.	„Моето семейство и други животни“ – Джералд Даръл Събитието и героите в 4. глава	Нови знания	Различаване и тълкуване в откъса от „Моето семейство и други животни“ действията и развитието на героите в сюжета. Обясняване на мотивацията на героите от откъса.
32.	7.	Български език		
33.	7.	„Моето семейство и други животни“ – Джералд Даръл Определяне на идеите, ценностите и анализ на ефекта от въздействието на художественото слово в творбата	Упражнение	Откритите в художествения текст идеи и ценности са обвързани със съвременността и с житейския опит на учениците. Обясняване значението на преносната употреба на думите за изграждането на смисъла на текста.
34.	7.	Български език		

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	Беседа върху съществени елементи от съдържанието на художествения текст. Дейности: Учениците отговарят устно на въпросите върху художествения текст, изказват мнения и формулират позиция върху важни хуманитарни проблеми, обвързани с конкретни житейски ситуации. Работят самостоятелно, като изпълняват задачи върху езика на художествения текст и представят устно резултатите от дейността си.	Индивидуално изпитване. Оценяването се осъществява под формата на коментар на изпълнените от учениците задачи и коректността и пълнотата на техните отговори.	
	Беседа върху текстове по темата, работа върху задачи по темата. Дейности: Учениците четат допълнителните текстове и дават устни отговори на поставените въпроси, коментират, описват, изразяват мнение.	Оценяването се осъществява под формата на коментар на изпълнените от учениците задачи.	
	Работа по групи и представяне на резултатите от дейността. Дейности: Разделени по групи, учениците прочитат текст от автора на произведението и писмено формулират общо за групата становище.	Оценяването се осъществява под формата на коментар на изпълнената от учениците задача за работа по групи, след като са представени критериите за изпълнението ѝ.	
	Беседа върху два откъса от литературното произведение въз основа на устно изпълнени задачи. Дейности: Учениците дават устни отговори върху съдържанието на двата откъса, които са прочели предварително. Изразяват мнение за художествения замисъл на автора, определят темите, споделят представите си за сюжета и героите.	Оценяването се осъществява под формата на коментар на изпълнените от учениците задачи и коректността и пълнотата на техните отговори.	
	Беседа върху изпълнените от учениците задачи. Дейности: Учениците изготвят план, откриват самостоятелно сюжетни моменти и безсюжетни елементи и тълкуват тяхната функция, описват устно литературни герои.	Оценяването се осъществява под формата на коментар на прецизността и пълнотата на отговорите на учениците.	
	Беседа върху устно изпълнени задачи и представяне на резултатите от самостоятелната работа на учениците. Дейности: Учениците дават устни отговори на въпроси, изказват мнения, обобщават, тълкуват, самостоятелно достигат до изводи за връзката на човека с животните. Учениците изпълняват задача за самостоятелна работа, съпоставят отговорите си и се самооценяват.	Самооценяване по предварително зададени от учителя показатели и критерии.	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
35.	7.	Български език		
36.	8.	Преговор върху „Хубава си, моя горо“ на Любен Каравелов, „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ на Иван Вазов и „Моето семейство и други животни“ на Джералд Даръл	Преговор	Затвърждаване на знанията за проблеми и конфликти от изучените литературни текстове, техните автори, героите, заглавията, жанровете им, мотивите, идеите и ценностите.
37.	8.	Български език		
38.	8.	Човекът и природата	Обобщение	Свързват се примери за проблеми и конфликти от изучените литературни текстове с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка.
39.	8.	Български език		
40.	8.	Човекът и изкуството	Нови знания	Задълбочено вникване в темата, достигане до разбиране за необходимостта от общуване с произведенията на изкуството. Изразяване на мнение за същността на изкуството.
41.	9.	„Косачи“ – Елин Пелин Авторът, произведението	Нови знания	Опознаване на автора на изучаваното произведение. Разбиране на съдържанието на художествения текст – език, образи и чувства.
42.	9.	Български език		
43.	9.	„Косачи“ – Елин Пелин Повествовател. Жанрови признаци на разказа	Нови знания	Познаване и разбиране на понятията, умения за определяне на функциите на повествователя и на жанровите признаци на разказа в конкретния художествен текст.
44.	9.	Български език		
45.	9.	Български език		
46.	10	„Косачи“ – Елин Пелин Събитието и героите. Определяне на идеите и ценностите в творбата	Упражнение	Различаване и тълкуване на действията и развитието на героите в сюжета. Обясняване на мотивацията на героите в сюжета. Умение за извличане на идеи при тълкуване на откъси от художествен текст. Разбиране за ценностите, които утвърждава литературният текст.
47.	10.	Български език		
48.	10.	„Косачи“ – Елин Пелин Анализ на ефекта от въздействието на художественото слово в творбата	Упражнение	Умение да се откриват начините, по които художественият текст въздейства естетически, и за обосноваване чрез примери от художествения изказ.
49.	10.	Български език		

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	Самостоятелна работа и работа по групи. Дейности: Учениците изпълняват задачи за работа по групи и самостоятелна работа.	Индивидуално изпитване и оценка на работата на групите – оценява се точността, прецизността и пълнотата на отговорите в изпълнението на задачите.	
	Беседа върху устни отговори на поставените въпроси. Дейности: Учениците отговарят устно на въпросите, изказват мнения, достигат до лична позиция по проблем, обвързан с житейския им опит.	Индивидуално изпитване – оценява се точността, прецизността и пълнотата на дадените отговори.	
	Беседа върху устни отговори на поставените въпроси. Дейности: След запознаване с текстове, отразяващи темата, учениците отговарят устно на въпроси, изказват мнения, достигат до лична позиция по проблема, обвързват го с житейския си опит и своя вкус за изкуството.	Оценяване чрез коментар на задълбочеността и прецизността на коментарите и дадените устни отговори при участието в беседата.	
	Беседа по темата. Дейности: Учениците се запознават с текстовете по темата и дават устни отговори на поставените въпроси, участват в беседата, като изразяват мнения и формулират своя лична позиция.	Оценяване чрез коментар на задълбочеността и прецизността на коментарите и дадените устни отговори при участието в беседата.	
Повествовател Разказ	Беседа върху същността на понятията. Дейности: Учениците се запознават с дефинициите на понятията и чрез задачи за работа с текста самостоятелно откриват функциите на повествователя и жанровите признаци на разказа.	Оценява се изпълнението на задачите за работа с текста.	
	Беседа, самостоятелна работа и устно описание на герой. Дейности: Учениците отговарят устно на поставените въпроси, самостоятелно изготвят план на сюжета, описват устно литературен герой, изразяват мнение, достигат до лична позиция.	Индивидуално изпитване. Оценяват се точността и прецизността на устните отговори и на устното описание на литературния герой.	
	Самостоятелна работа върху примери от художествения текст. Дейности: Учениците дават устни отговори на въпроси върху примери от художествения текст.	Индивидуално изпитване. Оценяват се отговорите на учениците откъм точност, прецизност и пълнота.	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
50.	10.	Пейзаж и описание на пейзаж в литературна творба	Нови знания	Разбиране и умение да се обясняват функциите на пейзажа за изобразяването на човека и света в изучавания художествен текст.
51.	11.	Описание на пейзаж в „Косачи“ на Елин Пелин	Упражнение за развитие на комуникативни компетентности по литература	Създаване в устна форма на описание на пейзаж в художествен текст.
52.	11.	Български език		
53.	11	Сбит преразказ	Нови знания за развитие на комуникативни компетентности по литература	Познаване на същността на сбития преразказ и усвояване на уменията за създаването му.
54.	11.	Български език		
55.	11.	Български език		
56.	12.	Създаване на сбит преразказ на разказа на Елин Пелин „Косачи“	Упражнение за развитие на комуникативни компетентности по литература	Създаване на сбит преразказ.
57.	12.	Български език		
58.	12.	Контролна работа	Контролна работа	Създаване на сбит преразказ.
59.	12.	Български език		
60	12.	Изкуството и домът	Нови знания	Разбиране на темата, изразяване на мнение за присъствието на изкуството в бита на хората.
61.	13.	„Художник“ – Веселин Ханчев Авторът, произведението	Нови знания	Опознаване на автора на изучаваното произведение. Разбиране на съдържанието на художествения текст – език, образи и чувства.
62.	13.	Български език		
63.	13.	„Художник“ на Веселин Ханчев Преживяването, героят	Нови знания	Различаване и тълкуване преживяванията, настроенията и състоянията на героя.
64.	13.	Български език		
65.	13.	Български език		

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
Пейзаж	Запознаване със същността на понятието и изпълнение на задачи върху примери от художествени текстове. Дейности: Учениците откриват пейзажите и определят функциите им.	Устна оценка. Коментират се резултатите от дейността на учениците.	
Описание на пейзаж в художествен текст	Под ръководството на учителя учениците устно създават описание на пейзаж от художествен текст.	Индивидуално устно изпитване. Изпълнението на задачата се оценява по предварително поставените критерии.	
Сбит преразказ	Запознаване с теорията на сбития преразказ и беседа за проверка на овладените знания.	Овладените знания се проверяват чрез въпроси, на които учениците дават отговори.	
	Учителят запознава учениците с плана за преразказ. Разработва устно заедно с тях първите две точки от плана. Учениците продължават самостоятелно да създават писмения сбит преразказ.	Оценяват се частите на създавания от учениците сбит преразказ в прецеса на създаването му.	
	Учениците самостоятелно създават сбит преразказ	Писмено изпитване.	
	Задачи за самостоятелна работа и беседа. Дейности: Учениците изпълняват задачи за самостоятелна работа и участват в беседа, като изразяват свои лични мнения.	Коментар на отговорите и изказванията на учениците по отношение на задълбоченост и прецизност във формулировките.	
	Беседа. Дейности: Учениците отговарят на поставените въпроси, изразяват мнения, съпоставят с житейския си опит, изпълняват задача за самостоятелна работа.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори.	
	Беседа. Дейности: Учениците дават отговори на поставените въпроси, работят с текста на творбата и участват в беседа, като тълкуват и изразяват лични мнения.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори.	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
66.	14.	„Художник“ на Веселин Ханчев Идеите и ценностите в творбата	Упражнение	Достигане до идеи, провокирани от литературния текст, определяне на ценностите, които той утвърждава и умение за обвързването им със съвременността и собствения житейски опит.
67.	14.	Български език		
68.	14.	Устно изказване на тема „Как искам да ме посреща моето училище“	Упражнение	Умение за създаване на устно описание.
69.	14.	Български език		
70.	14.	Възрожденският театър	Нови знания	Разбиране на темата, изразяване на мнение за ролята на възрожденския театър.
71.	15.	„Представлението“ (Из „Под игото“ – Иван Вазов) Произведението, събитие, героят	Нови знания	Различаване и тълкуване на действията и развитието на героите в сюжета. Обясняване на мотивацията на героите в сюжета. Обясняване функциите на повествователя за изобразяването на човека и света.
72.	15.	Български език		
73.	15.	Създаване на сбит преразказ върху главата „Представлението“ от „Под игото“ на Иван Вазов	Упражнение за развитие на комуникативни компетентности по литература	Създаване на сбит преразказ.
74.	15.	Български език		
75.	15.	Български език		
76.	16.	Класна работа	Класна работа	Създаване на сбит преразказ.
77.	16.	Български език		
78.	16.	„Представлението“ (Из „Под игото“ – Иван Вазов) Идеите и ценностите	Упражнение	Достигане до идеи, провокирани от литературния текст, определяне на ценностите, които той утвърждава, и умение за обвързването им със съвременността и собствения житейски опит.
79.	16.	Български език		
80.	16.	Изработване чрез работа в екип на словесен портрет на герой по избор от главата „Представлението“ от „Под игото“ на Иван Вазов	Упражнение	Умение за работа в екип и създаване на словесен портрет на литературен герой.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	Беседа върху поставени въпроси, самостоятелна работа и работа по групи. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси, участват в беседата, четат нов художествен текст, тълкуват и изразяват мнение, работят самостоятелно и по групи.	Индивидуално изпитване чрез оценка на дадените отговори и изпълнението на самостоятелната работа. Групово изпитване.	
	Самостоятелна работа под ръководството на учителя. Дейности: Учениците създават устно описание с помощта на въпроси. Преди самостоятелната работа учителят устно дава пример за изпълнението на задачата.	Групово изпитване по предварително дадени критерии за изпълнението на задачата.	
	Беседа върху поставените въпроси и задачи. Дейности: Учениците се запознават с текста за възрожденския театър и участват в беседа, като изказват мнения, сравняват и коментират.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори.	
	Беседа и самостоятелна работа. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси и самостоятелно изпълняват задачи върху примери от художествения текст.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори и на пълнотата на изпълнението на задачите за самостоятелна работа.	
	На основата на предварително направен план на художествения текст и с подкрепата на учителя учениците самостоятелно създават сбит преразказ. Учителят припомня на учениците критериите за оценяване.	Коментар на организацията на работа, точността и прецизността на изпълнението. Групово писмено изпитване.	
	Учениците самостоятелно създават сбит преразказ.		
	Беседа върху поставени въпроси и самостоятелна работа. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси, участват в беседата, тълкуват примери от художествения текст и изразяват мнение.	Индивидуално изпитване. Оценяват се точността, задълбочеността и прецизността на дадените отговори.	
	Работа в екип. Дейности: Под ръководството на учителя учениците работят по групи, като следват определен алгоритъм на работа.	Оценява се дейността на групата и изпълнението на задачата по предварително зададени критерии.	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
81.	17.	Преговор върху „Косачи“ на Елин Пелин, „Художник“ на Веселин Ханчев, главата „Представлението“ от „Под игото“ на Иван Вазов	Преговор	Затвърждаване на знанията за проблеми и конфликти от изучените литературни текстове, техните автори, героите, заглавията, жанровете им, мотивите, идеите и ценностите.
82.	17.	Български език		
83.	17.	Човекът и изкуството	Обобщение	Свързват се примери за проблеми и конфликти от изучените литературни текстове с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка.
84.	17.	Български език		
85.	17.	Български език		
86.	18.	Човекът и другите	Нови знания	Разбиране на темата, изразяване на мнение за мястото на индивида в различни общности и възникването на конфликти между тях.
87.	18.	Български език		
88.	18.	„Радини вълнения“ (Из „Под игото“ на Иван Вазов) Произведението, събитието, героят	Нови знания	Различаване и тълкуване действията и развитието и/или разкриването на героите в сюжета. Обясняване мотивацията на герой. Обясняване функциите на повествователя за изобразяването на човека и света.
89.	18.	Български език		
90.	18.	Характеристика на литературен герой	Нови знания за развитие на комуникативните компетентности	Познаване същността на понятието. Овладеяване на умения за проследяване на начините за изграждане на характеристика на литературен герой.

ВТОРИ УЧЕБЕН СРОК

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
91.	19.	„Радини вълнения“ (Из „Под игото“ на Иван Вазов) Идеите и ценностите	Упражнение	Откриване на конфликти между общности в главата „Радини вълнения“ и обосноваване на своя позиция по проблема за предотвратяването или за разрешаването им. Свързване на примери за проблеми и конфликти от художествения текст с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка.
92.	19.	Български език		
93.	19.	Драматизация на откъс от главата „Радини вълнения“ – „Под игото“ на Иван Вазов	Упражнение	Достигане до разбиране на изискванията за драматизация. Умение за идентификация с литературен герой. Умение за екипна работа.
94.	19.	Български език		
95.	19.	Български език		

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	Самостоятелна работа и работа по групи. Дейности: Учениците изпълняват задачи за работа по групи и самостоятелна работа.	Индивидуално изпитване и оценка на работата на групите – оценява се точността, прецизността и пълнотата на отговорите в изпълнението на задачите.	
	Беседа върху устни отговори на поставените въпроси. Дейности: Учениците отговарят устно на въпросите, изказват мнения, достигат до лична позиция по проблем, обвързан с житейския им опит.	Индивидуално изпитване – оценява се точността, прецизността и пълнотата на дадените отговори.	
	Беседа върху поставените въпроси и задачи. Дейности: Учениците се запознават с текста и участват в беседа, като изказват мнения, сравняват и коментират.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори.	
	Беседа и самостоятелна работа. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси и самостоятелно изпълняват задачи върху примери от художествения текст.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори и на пълнотата на изпълнението на задачите за самостоятелна работа.	
Характеристика на литературен герой	Запознаване с литературната теория и задача за самостоятелно изпълнение.	Оценява се точното и цялостно изпълнение на задачите за самостоятелна работа.	

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	Беседа и самостоятелна работа. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси и самостоятелно изпълняват задачи върху примери от художествения текст.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори и на пълнотата на изпълнението на задачите за самостоятелна работа.	
	На основата на предварително дадени инструкции, като работят в екип, учениците подготвят и представят своите драматизации.	Оценка на дейността на екипите.	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
96.	20.	Сбит преразказ на главата „Радини вълнения“ от „Под игото“ на Иван Вазов	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Създаване на сбит преразказ.
97.	20.	Български език		
98.	20.	Проверка и редактиране на изработените преразкази	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Анализиране и критично оценяване сполучливостта на свой и на чужд текст.
99.	20.	Български език		
100.	20.	Участта на бедните деца	Нови знания	Задълбочено вникване в темата. Разбиране важността на проблема за несправедливото разпределение на богатата. Изразяване на лично мнение.
101.	21.	„Принцът и просякът“ – Марк Твен Авторът, произведението – I глава	Нови знания	Свързване на изучаваното произведение с името на неговия автор. Разбиране съдържанието на литературната творба. Изграждане на представа за сюжета и героите.
102.	21.	Български език		
103.	21.	„Принцът и просякът“ – Марк Твен III глава Да четем заедно	Нови знания	Разбиране съдържанието на литературната творба. Различаване и тълкуване действията и развитието на героите в сюжета.
104.	21.	Български език		
105.	21.	Български език		
106.	22.	„Принцът и просякът“ – Марк Твен III глава Събитието и героите	Нови знания	Разбиране на изграждането на сюжета. Обясняване мотивацията на героите.
107.	22.	Български език		
108.	22	Сравнителна характеристика на двама литературни герои от III глава на романа „Принцът и просякът“ от Марк Твен	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Умение за описание на герой от литературно произведение и за създаване на сравнителна характеристика.
109.	22.	Български език		
110.	22.	Контролна работа – характеристика на литературен герой	Контролна работа	Създаване в писмена форма характеристика на герой.
111.	23	„Принцът и просякът“ на Марк Твен Идеите, ценностите и магията на словото	Упражнение	Свързване примери за проблеми и конфликти от изучавани литературни текстове с лични идеи, обосноваване на собствена гледна точка. Определяне начини, по които художественият текст утвърждава идеи и ценности. Определяне начини, по които художественият текст въздейства естетически.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	Самостоятелна работа на основата на предварително направен план на художествения текст.	Групово писмено изпитване.	
	Учениците разменят създадените в предходния учебен час преразкази и въз основа на зададените критерии коментират положителните страни и недостатъците им.	Индивидуално изпитване. Проверява се умението за критично оценяване на текста.	
	Беседа върху поставени въпроси. Дейности: Учениците се запознават с текстове по темата и отговарят на въпросите. участват беседа, в която изразяват лично мнение и си изграждат позиция.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори.	
	Изпълнение на задачи за самостоятелна работа. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставени въпроси и самостоятелно изпълняват задачи върху текста на произведението.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори и на пълнотата на изпълнението на задачите за самостоятелна работа.	
	Беседа върху поставените въпроси и задачи. Дейности: Учениците участват в беседа, тълкувайки действията и развитието на героите.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори.	
	Самостоятелна работа и беседа върху поставени въпроси. Дейности: Учениците изпълняват задачи за самостоятелна работа и участват в беседа, като тълкуват мотивацията на героите.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори и пълнотата на изпълнението на задачите за самостоятелна работа.	
	Учениците изпълняват задача за самостоятелна работа с предварително зададени критерии за изпълнението, под ръководството и с помощта на учителя.	Индивидуално изпитване. Оценява се изпълнението на самостоятелната работа по зададените критерии.	
	Като работят самостоятелно, учениците създават характеристика на литературен герой.	Групово писмено изпитване.	
	Беседа върху поставени въпроси и задачи. Самостоятелна работа с художествения текст. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси, тълкуват и изразяват лично мнение. Откриват в текста на творбата начините, по които той въздейства естетически.	Индивидуално изпитване. Оценяват се точността и прецизността на дадените отговори и пълнотата на изпълнението на задачите за самостоятелна работа.	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
112.	23.	Български език		
113.	23.	Сбит преразказ на трета глава от „ Принцът и просякът “ на Марк Твен	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Създаване на сбит преразказ.
114.	23.	Български език		
115.	23.	Български език		
116.	24.	Проверка и редактиране на преразказите	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Анализира и критично оценява сполучливостта на свои или чужди текстове.
117.	24.	Български език		
118.	24.	Децата и градът	Нови знания	Задълбочено вникване в темата. Разбиране важността на проблема. Съпоставяне мястото на индивида в различни общности в съвременността, идентифициране на конфликти между тях и обосноваване на своя позиция по проблема.
119.	24.	Български език		
120.	24	Мотив в литературната творба	Нови знания	Познаване значението на понятието мотив. Обясняване значенията на конкретен мотив за тематично-смесовото развитие на литературния текст.
121.	25.	„ Братчетата на Гаврош “ – Христо Смирненски Авторът, произведението, преживяването, героите	Нови знания	Опознаване на автора на изучаваното произведение. Разбиране на съдържанието на художествения текст – език, образи и чувства. Различаване и тълкуване преживяванията, настроенията и състоянията на героя.
122.	25.	Български език		
123.	25.	„ Братчетата на Гаврош “ на Христо Смирненски Идеите, ценностите, магията на словото	Упражнение	Разбиране за начините, по които художественият текст въздейства естетически. Умение за обосноваване чрез примери от художествения изказ. Определяне начините, по които художественият текст утвърждава своите идеи и ценности.
124.	25.	Български език		
125.	25.	Български език		
126.	26.	Милосърдието	Нови знания	Задълбочено вникване в темата. Разбиране важността на проблема.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	Самостоятелно създаване на сбит преразказ по зададените критерии.	Групово писмено изпитване.	
	След размяна на създадените преразкази учениците се запознават с чуждите текстове и изказват мнения за положителните страни и недостатъците им.	Индивидуално изпитване. Оценява се умението за критично оценяване на своя и на чужди текстове.	
	Работа с текст и беседа върху поставените въпроси. Дейности: Учениците дават устни отговори на въпроси върху художествен текст, обвързан с темата, и участват в беседа, като тълкуват, коментират и формулират лични мнения.	Коментар на точността и прецизността на дадените отговори.	
Мотив	Запознаване със същността на понятието и изпълнение на задачи за работа с текст. Дейности: Учениците се запознават с литературнотеоретичния текст и показват разбирането на понятието чрез изпълнение на задачи върху примери от изучавани художествени текстове.	Коментар на точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори.	
	Запознаване с художествения текст и беседа върху поставените въпроси и задачи. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси и задачи и участват в беседата, като тълкуват примери от художествения текст и изразяват лично мнение.	Коментар на точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори.	
	Изпълнение на задачи върху художествения текст. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси и задачи, тълкуват примери от художествения текст и изразяват лично мнение.	Индивидуално изпитване. Оценяват се точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори.	
	Беседа по темата. Дейности: Учениците се запознават с художествен текст и участват в беседа по темата, като дават устни отговори на въпроси и изразяват лично мнение, съпоставяйки проблема от литературното произведение със своя житейски опит.	Коментар на точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори, умението да се изслушва чуждото мнение и да се търсят убедителни аргументи, подкрепени с примери.	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
127.	26.	Български език		
128.	26.	„Серафим“ – Йордан Йовков Авторът, произведението, събитията, героите	Нови знания	Разбиране съдържанието на литературната творба. Различаване и тълкуване действията и развитието на героите в сюжета. Разбиране на изгаждането на сюжета. Обясняване мотивацията на героите.
129.	26.	Български език		
130.	26.	Характеристика на литературен герой в „Серафим“ на Йордан Йовков	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Създаване на писмена характеристика на литературния герой.
131.	27.	„Серафим“ на Йордан Йовков Определяне на идеите, ценностите и на ефекта от въздействието на художественото слово в творбата	Упражнение	Определяне начините, по които художественият текст утвърждава своите идеи и ценности. Разбиране за начините, по които художественият текст въздейства естетически. Умение за обосноваване чрез примери от художествения изказ.
132.	27.	Български език		
133.	27.	Сбит преразказ на разказа „Серафим“ от Йордан Йовков	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Създаване на сбит преразказ.
134.	27.	Български език		
135.	27.	Български език		
136.	28.	Поправка на изработените преразкази	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Анализиране и критично оценяване сполучливостта на създадените текстове.
137.	28.	Български език		
138.	28.	Житейската равностетка	Нови знания	Задълбочено вникване в темата. Разбиране важността на проблема.
139.	28.	Български език		
140.	28.	„География“ (Из „Автобиография“ на Бранислав Нушич) Авторът, произведението	Нови знания	Запознаване с автора. Разбиране съдържанието на литературната творба. Различаване и тълкуване действията и развитието на героите в сюжета.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	<p>Беседа въз основа на въпроси върху съдържанието на художествения текст.</p> <p>Дейности: Учениците отговарят на въпроси, тълкуват и изказват мнения, подкрепяйки разсъжденията си с примери от художествения текст.</p>	<p>Коментар на точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори, умението да се изслушва чуждото мнение и да се търсят убедителни аргументи, подкрепени с примери.</p>	
	<p>Учениците работят самостоятелно по зададен алгоритъм на работа и след запознаването им с критериите за изпълнение.</p>	<p>Групово писмено изпитване.</p>	
	<p>Беседа и самостоятелна работа.</p> <p>Дейности: Учениците участват в беседа със свои отговори и коментари, след което изпълняват задачи за самостоятелна работа с текста.</p>	<p>Индивидуално изпитване. Оценяват се точността и прецизността на дадените отговори и пълнотата на изпълнението на задачите за самостоятелна работа.</p>	
	<p>Самостоятелно създаване на сбит преразказ по предварително зададен алгоритъм на работа.</p>	<p>Групово писмено изпитване.</p>	
	<p>След прочитане на рецензията, направена от учителя, учениците правят поправка на своите текстове. Учителят прилага индивидуален подход и изяснява предимствата и недостатъците в текста на всеки ученик.</p>	<p>Оценява се умението за критично отношение към своя текст.</p>	
	<p>Беседа по темата.</p> <p>Дейности: Учениците се запознават с текст по темата и участват в беседа, като изразяват лично мнение, съпоставяйки проблема от литературното произведение със своя житейски опит.</p>	<p>Коментар на точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори, умението да се изслушва чуждото мнение и да се търсят убедителни аргументи, подкрепени с примери.</p>	
	<p>Запознаване с художествения текст и беседа върху поставените въпроси и задачи.</p> <p>Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси и задачи и участват в беседата, като тълкуват примери от художествения текст и изразяват лично мнение.</p>	<p>Коментар на точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори.</p>	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
141	29.	„География“ (Из „Автобиография“ на Бранислав Нушич) Събитието, героите	Нови знания	Разбиране на изгаждането на сюжета. Обясняване мотивацията на героите. Обясняване функциите на повествователя за изобразяването на човека и света.
142	29	Български език		
143.	29.	Подготовка за класна работа.	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Умения за създаване на характеристика на литературен герой.
144	29.	Български език		
145.	29	Български език		
146	30.	Класна работа	Класна работа	Създаване на характеристика на литературен герой.
147	30	Български език		
148.	30	„География“ (Из „Автобиография“ на Бранислав Нушич) Определяне на идеите, ценностите и на ефекта от въздействието на художественото слово в творбата	Упражнение	Определяне начините, по които художественият текст утвърждава своите идеи и ценности. Разбиране за начините, по които художественият текст въздейства естетически. Умение за обосноваване чрез примери от художествения изказ.
149.	30.	Български език		
150.	30.	Сбит преразказ на главата „География“ (Из „Автобиография“ на Бранислав Нушич)	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Създаване на сбит преразказ.
151	31.	Поправка на преразказите	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Анализиране и критично оценяване сполучливостта на създадените текстове.
152.	31.	Български език		
153.	31.	Приятелството	Нови знания	Задълбочено вникване в темата. Разбиране важността на проблема.
154.	31.	Български език		
155.	31.	Български език		
156.	32.	„Малкият принц“ на Екзюпери, част XXI Авторът, произведението, събитието, героите	Нови знания	Запознаване с автора. Разбиране съдържанието на литературната творба. Различаване и тълкуване действията и развитието на героите в сюжета. Разбиране на изгаждането на сюжета. Обясняване мотивацията на героите. Обясняване функциите на повествователя за изобразяването на човека и света.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	Беседа върху поставените въпроси и задачи. Дейности: Учениците дават устни отговори на поставените въпроси и задачи и участват в беседата, като тълкуват примери от художествения текст и изразяват лично мнение.	Коментар на точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори.	
	Под ръководството на учителя учениците създават характеристика на литературен герой от изучавано произведение.	Коментар на положителните и отрицателните страни на създадените текстове.	
	Самостоятелно учениците създават писмена характеристика на литературен герой.		
	Беседа и самостоятелна работа. Дейности: Учениците участват в беседа със свои отговори и коментари, след което изпълняват задача за самостоятелна работа.	Индивидуално изпитване. Оценяват се точността и прецизността на дадените отговори и пълнотата на изпълнението на задачата за самостоятелна работа.	
	Самостоятелно създаване на сбит преразказ.	Групово писмено изпитване	
	След прочитане на рецензията, направена от учителя, и след като той ги запознава с типичните грешки в преразказите, учениците правят поправка на своите текстове. Учителят прилага индивидуален подход и изяснява предимствата и недостатъците в текста на всеки ученик.	В процеса на работата чрез устни коментари се оценява се умението за редактиране на своя текст.	
	Беседа по темата. Дейности: Учениците се запознават с художествени текстове по темата и участват в беседа, като изразяват лично мнение, съпоставяйки проблемите от литературните произведения със своя житейски опит.	Коментар на точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори, умението да се изслушва чуждото мнение и да се търсят убедителни аргументи, подкрепени с примери.	
	Беседа въз основа на въпроси върху съдържанието на художествения текст. Дейности: Учениците отговарят на въпроси, тълкуват и изказват мнения, подкрепят разсъжденията си с примери от художествения текст.	Коментар на точността, пълнотата и прецизността на дадените отговори, умението да се изслушва чуждото мнение и да се търсят убедителни аргументи, подкрепени с примери.	

№ по ред	Уч. седмица	Тема на урочната единица	Урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
157	32.	Български език		
158.	32.	„Малкият принц“ на Екзюпери, част XXI Идеите, ценностите, магията на словото	Упражнение	Определяне начините, по които художественият текст утвърждава своите идеи и ценности. Разбиране за начините, по които художественият текст въздейства естетически. Умение за обосноваване чрез примери от художествения изказ.
159	32.	Български език		
160	32.	Характеристика на литературен герой от част XXI от „Малкият принц“ на Екзюпери	Упражнение за развитие на комуникативните компетентности	Създаване на устно описание на литературен герой.
161.	33.	Преговор върху произведенията от раздела „Човекът и другите“	Преговор	Затвърждаване на знанията за проблеми и конфликти от изучените литературни текстове, техните автори, героите, заглавията, жанровете им, мотивите, идеите и ценностите.
162.	33	Български език		
163.	33.	Контролна работа по литература	Контролна работа	Проверка на знанията и уменията на учениците.
164.	33.	Български език		
165.	34.	Български език		
166.	34.	Обобщение по темата „Човекът и другите“	Обобщение	Свързват се примери за проблеми и конфликти от изучените литературни текстове с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка.
167.	34.	Български език		
168.	34.	Годишен преговор	Преговор	Систематизиране на знанията за проблеми и конфликти от изучените през учебната година литературни текстове, техните автори, героите, заглавията, жанровете им, мотивите, идеите и ценностите.
169.	34.	Български език		
170	34	Човекът и светът	Обобщение	Свързват се примери за проблеми и конфликти от изучените литературни текстове с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или по раздели	Заб.
(6)	(7)	(8)	(9)
	Беседа и самостоятелна работа. Дейности: Учениците участват в беседа със свои отговори и коментари, след което изпълняват задачи за самостоятелна работа с текста.	Индивидуално изпитване. Оценяват се точността и прецизността на дадените отговори и пълнотата на изпълнението на задачите за самостоятелна работа.	
	Самостоятелна работа и проверка на резултатите от самостоятелната работа. Дейности: Учителят запознава учениците с изискванията към текста, който трябва да създадат, и с критериите за оценяване. Учениците подготвят устното си изложение, като използват зададения алгоритъм, след което представят резултатите от своята работа.	Индивидуално изпитване. Проверява се точността и уместността на изказа, уменията да се структурира устно изложение в зададения жанр.	
	Самостоятелна работа и работа по групи. Дейности: Учениците изпълняват задачи за работа по групи и самостоятелна работа.	Индивидуално изпитване и оценка на работата на групите – оценява се точността, прецизността и пълнотата на отговорите в изпълнението на задачите.	
	Учениците решават тест с въпроси от цялото изучавано учебно съдържание.	Тестово изпитване.	
	Беседа върху устни отговори на поставените въпроси. Дейности: Учениците отговарят устно на въпросите, изказват мнения, достигат до лична позиция по проблем, обвързан с житейския им опит.	Индивидуално изпитване – оценява се точността, прецизността и пълнотата на дадените отговори.	
	Беседа и самостоятелна работа и работа по групи. Дейности: Учениците участват в беседа, като дават отговори на въпроси по темата, после изпълняват задачи за работа по групи и самостоятелна работа.	Индивидуално изпитване и оценка на работата на групите – оценява се точността, прецизността и пълнотата на отговорите в изпълнението на задачите.	
	Самостоятелна работа. Дейности: Учениците прочитат текст по темата и изпълняват самостоятелна работа.	Коментар на точността, прецизността и пълнотата на създадените текстове.	

проф. *Боян Асенов Биолчев*, доц. *София Ангелова Ангелова*
Деян Янков Янев, *Мартен Петров Калеев*

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ ПО ЛИТЕРАТУРА
за 6. клас

Главен редактор *Летелина Крумова*
Редактор *Чавдар Ценов*
Корица и графичен дизайн *Владимир Минчев*
Технически редактор *Елена Димитрова*
Предпечатна подготовка *Светослав Чолев*
Коректор *Румяна Стефанова*

Българска. Издание първо
Формат 54×84/8. Печатни коли 5
А 17-03-198-17

Издателска къща „Анубис“ ООД, 1124 София, ул. „Младен Павлов“ № 1
тел.: 944 35 03, 944 16 43
e-mail: anubis_otzivi@abv.bg, ik.anubis@anubis.bg, www.anubis.bg

Издателство „Булвест 2000“
София, ул. „Васил Друмев“ № 36
тел.: 02/806 13 00, факс: 02/806 13 13

Търговски отдел, 1574 София, бул. „Проф. Цветан Лазаров“ № 18
тел.: 978 34 69
e-mail: trade@anubis-bulvest.com

„БУЛВЕСТ ПРИНТ“ АД

ISBN 978-619-215-070-9
ISBN 978-954-18-1032-3